

Digitales Brandenburg

hosted by Universitätsbibliothek Potsdam

Sefer ha-Musar

‘Azaryah ibn Efrayim <mi-Modinah>
, אנידומ ץראמ <הנדוממ ,

Lyck, 1871

רסומה רפס.

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9475

ספר המוסר

וישאלנו, ועודנו יושב לפנינו... (faint text)

ספר המוסר.

א.

זה רע אשר נעשה תחת השמש, מנהיג בהנהגה ישרה, כי כן יסר המלך, ויצוהו, ולבכו לא כן יחשוב כי שוא תהיה, מרמות ותוך תוכו רצוף, כי להשמיר בלבכו ולדכרית מארץ החיים, הכל כאשר לכל מקרה אחד, לצדיק ולרשע אחת היא, על כן אמרתי תם ורשע הוא מכלה כליון חרוץ, ושומף צדקה בטיט היון כמו און, ואיש הישר בעיניו כפתלתל, מי האיש אשר נפתולי אלקים נפתל והתאבק באפר רגלי החכמים, יחשבהו נפתל ועקש, על כן מלא לב בני האדם, בראותם הרועה בשוא נתעה בהם לעשות רע.

ב.

ומוצא אני מרממות את הזמן הזה, בהנהגתו, כי עוד יוסיף סרה, ורבה העזובה בקרב הארץ. כי מה הוה לאדם בכל עמלו להיות צדיק הרבה, אם מקום הצדק שמה הרשע עולה הוא למעלה, ולמה יחכם או יותר, אם ברוב חכמתו רב כעס! טוב הולך את חכמים יחכם ויוסף מכאוב להוסיף דעת, ובאף יקנה חכמה להפיק רצון מד', והשטן עומד על ימינו לשטנו, והיה לו למוקש למקדש ולצור מכשול, ולאבני הפץ יהי לאבן נגף, יגופנו בתחבולותיו כאלו שונא לו מתמול שלשם. ורע עליו המעשה בשובה ונחת, וכל אשר שאלו עיניו לא יאציל מהם, המהור יאכלנו כאכל קש, לשון אש וחשש, כל רגעיו להרע עמו, ובלהבת טרדותיו ירפה כחו והי' למס, והטמא יקראהו לרגלו, וטובל בשמן משמניו ושפו עצמותיו בעצם כחו באהבתו אותי, הזובה זכתי רצון לפני ד' לריח ניחח, יזכחהו כשה אובר, ויפל עליו חיל-כאים והכהו נפש ותזנח משלו, ולאשר איננו

זובח, זבח משפחה יכין, ובכל יום משעשעת לפניו הנהגתו, וכל אשר הוא עושה מצליח בידו. לחוטא נתן עיניו וטובה הרבה והנשבע בתי אלקים ידיו, ישמרו ויחיהו ואשר בארץ, ואשר שבועה יראה ד' וסר מרע ירע לו רעה רבה בעצומיו, ונשבר ונוקש ונלכד ברשת רגשת שבט הנוגש בו, לא ינוח ולא ישקוט מעוף צוקת הזמן ואפלת הנהגתו, כאשר ימאס החכמה והצדק, ובעליהם ימסו כמו מים.

ג.

העם ההולכים בחשך ובאפלה, אשר לא ידעו ולא יבינו המצות והחקים אשר צוה ד', ראו אור גדול, ואור החמה להם יהי שבעתים. יושבי ארץ צלמות ולא סדרים לא יראו רע, כי אמת ושלוש יהי בימיהם ואור נגה עליהם, ויהיו מאשרי העם בדרך ישר וסלולה, מבלעים, ועצתם יבלע הזמן ויתעם כשכור ונשוא פנים הוא הראש קרחה וכל זקן זקנו גדועה, ונביא מורה הוא הזנב ויזנב כל הנחשלים אחרי הרעים העצומים, ואחרי רבים לרעות, ומאס ההולכים לאט לרגל המלאכה אשר לפני ד', כי כלו חנף ליושב בגאווה ובגודל, ולבו יקבץ און מצא און לו, ומרע לענו מאד ועול עול סבלו ומטה שכמו על שכמו וכבוד, לבני נכר יאמר: שבו לכם פה, ואת הארץ תסחרו, וקטב שדותיה לכם הוא, והאחוז בה, ואיש עברי הביא מעבר הירדן לשחק בו כמחול משחקים ולעברתו יצוה לשומו מרמס כמיט חוצות, האבות הדורשים אל האובת, יובלים לראות באבי הנחל, והשעורה אביב, ולבנים היודעים חכמת הירדונים המהגים והמצפצפים אין נודד כנף ופוצה פה ומצפצף, הלא עם אלקיו ירוש בעד החיים הנצחיים, ולתורה ולתעודה יביעו ידברו, והזמן יאמר כדבר הזה אשר אין לו שתר.

ד.

עת ספור מספר ולקדש צום, ולקרא עצרה, כי עצור עצר הזמן בעד כל חכם לב, וסגר כל בית ההצלחה, מבא אליה. ויותר מהמה בני הזהר ותשוב תתפלא, אשר הרשעים מניע אליהם כמעשה הצדיקים ויחיו, עתקו גם נברו חיל, ומיד הזמן להם כח וגבורה, לגדל ולחזק לכל, ולא שבטו עליהם, ובתיחם שלום מפחד, וישמחו כשמחה בקציר, ובניהם יגדל וירומס, והם פושעים בנים משחיתים, עזבו את ד', ינוחו על משכבותם, לא שמעו קול נוגש, ויען כי נגש העם הזה לעשות רע בפיו ובשפתיו, ולבו רחק מד' הי' לחסון נכון ונשא ונהרו אליו כל טובות השמים, יעלה ולעב יגיע, ותמלא ארצו כסף וזהב, ונשגב ביום ההוא, ובנות העיר יוצאות נטויות גרון ומשקרות עינים, הלוך תלכנה סוף בתף וחליל וברגליהם תעכסנה בתפארת העכסים, להכעיס כל הכתוב לחיים בירושלים.

ה.

ויש צדיק אובר בצדקו, והוא יושב בתוך האפר והיה טוחן בשפל קול הטחנה, או יהי אסור בבית האסורים, ואל יראו עפעפיו בעפעפי שחר, והנוגשים אצים הצדיקים לאמר: כלו מלאכת העצבון דבר יום ביומו, מקום אשר דבר המלך ודתו מגיע להם, יגיע כפם, ובבשרם פצע וחבורה, ואין בו מתום, ונותרה נפשם נצורה, כעיד נצורה וכסדום ועמורה, ויהפכו כמהפכת זרים, אוכלים אותם קורות הזמן, והיו לשמה, וישה אדם ונמשל כבהמות, וישפל איש משכיל, ובשפל ישב, לא ישא הזמן פנים להם, ואותם יחלוף, חלף עבודתם לד', ויצו אל עבדיו, שלוחיו, וציריו, נשו נא ופגעו באדם אשר נשמה באפו, כי כמה נחשב הוא.

ו.

התכם עיניו בראשו, היודע פשר דבר ומבין דברי חכמים וחידותם, גבור ואיש מלחמה במלחמתה של תורה ימות ויחלוש לפי חרב ויגוע ואיו, והצדיק, צדק צדק ירדוף למען יחי, צדק ולבש כמעיל וכצניף יצנף משפט לא יקום ולא יחי, ויום רעה יראה וכעס הרבה וחליו וקצף יתקצף, ורוב עצמותיו יגרו, מקרי הזמן יבעתהו כמרירי יום יום, יום ידרשון וירכאוהו בשער, יקושן בקש נדף ואיננו, והוא כרקב יכלה אבל וחפוי ראש, ושבע ילין שבע רגו, כגבר אשר ררכו נסתרה בסתר מדרגות הצרות ופחד יקראחו, כחרב בציון יחרב, ויבש יבוש כבשת גנב כי ימצא, במצוקות לא יקיצו ולא יעורו משנתם, עד יקוץ בחייו ולא יאמין בם, אך בשרו עליו יכאב, ידאב והוא אב לתנים, ויענה באלמנותיו כבנות יענה, ונפשו עליו תאכל.

ז.

ויש רשע מאריך ברעתו, אורך ימים ושנות חיין ושלוש יוסף לו הזמן, המזמן לעשות עול, ואהל רשעים איננו נגף ולא יעננו אחת מני אלף, בעני ודלות, ידריכהו על במתי עב ומעשי עבות ורקמה לבושו, ואין קצה לאוצרותיו, ויוצא פרח ויציץ ציץ, צמח צבי וכבוד, והי' לגאון ולתפארת הפארים, ונפשו אותה ויעש בתי הנפש ונצר משרשיו יפרה, עשה פרי, וברוח שפתיו ימות רשע, והכה נקי, ובשבט פיו ישרים נכחדו, לא ירעו מקרי הזמן, ולא ישחיתו בכל הריו ושריו יחדו מלכים מולכים על כל שכיות החמרה והזמן צוה למקדשיו גבוריו לאמ, לרשע, אל תגעו בו כי קדשתיהו, הוא מרומים ישכון חוצבי מרום וחוקקי בסלע משכן לו יבנה גזית, ומל השמים יהי' על הגזה, יעלה תמנתה על גוזי צאנו ואלפים כלם, וגם בהמות שדי וחיתו יער לו לברו נתנו בארץ, כלו שלאנו ושל ישליו

ישליו אהליו ויאהל עד סדום, הי' כעץ שתול כשתילי זיתים על פלגי מים,
וכל אשר יעשה יצליח.

ח.

עמודי שמים ירופפו ויתמהו מגערת הזמן לבן חיל! וראיתי אויל
משריש שרש רחמים, ונתן הסכל במרומים רבים, וברוב אולתו ישגא
שגיא כח, ולא מצאוהו קורות הזמן בדרך אשר בא בה, רטב הוא לפני
שמש ולא ימיש מאהל ההצלחה מעשות פרי, ברית הזמן היתה אתו החיים
והשלום, וטל ילין בקצירו, עלה לשמים שיאו וממעל הרים, הרים
כסאו, יושב בשבת תחכמוני בהר מנער בירכתים צנוף יצנפהו צנפה,
ולא יירא לבו משוד כי יבא, וסר מעליו עולו, לבטח ירבץ בין המשפתים
ואין מתריד, הנה נתן לו רחמים, אורה ושמחה ששון ויקר, אכל ושתה
לשבעה, ולמכסה עתיק.

ט.

נדיבי עמים נאספו אל אבותיהם, נספו בלא משפט, ואנשי
חסד נאספים, חסד הוא ועול, כי מפני הרעה נאסף הצדיק, הזמן
חפץ דכאו, ויומם ולילה לא ישבות לרע עמו, בשש הם גורלכם, גם על
הר גבה ונשא שמתם משכבכם והי' ביום הניחם הזמן על אשר הטיב חסרו
לכם, וקצף עמכם ותצעקו לאסיפת הכסף וקבוצות הזהב, יבואו ויעזרוכם
יהיו עליכם סתרה. ואת כלם ישא רוח גדולה וחוק יקח הכל. ולכן לבו
שמעו אלי ותחי נפשכם, תמאסו בכסף, וזהב לא תחפצו בו, ותבחרו לקחת
להקת החפצים כי העושר שמור לבעליו לרעתו.

י.

והרשעים כים נגרש, גרש יגורשו מהסתפח בנחלת קרושים על
ארמת הקדש, כי במותם השקט לא יוכלו, ועונותיהם היו מכרילים ביניהם
לבין אלקיננו, כי כפידם נגאלו בדם ודמים מלאו, אצבעותיהם, טבעו
בעון, ולשונם עולה תהגה, יהגו אך נכאים, מעשיהם מעשי און וחמס,
ופעל שוא פעלו, רגליהם לרע ירוצו (ולא יגעו) וימהרו הנמהרים
מהרה לשפוך דם נקי ואבד תחת און ראיתי אהליהם, ודרך שלום לא
ידעו ולא יבינו, בחשכה יתהלכו, ואין משפט במעלגותם, כל דורך דרכם
לא ידע שלום:

יא.

זה ינחמנו ממעשה הזמן ומעצבון ידינו, מן הארמה אשר ארורה
בעבורנו

בעבורנו, כי אשר רחק משפט ממנו לא תשיגנו צדקה, ולא יראה אור באור החיים, ומשמני הם באשמי כמותם, ורוחם כרוח הבהמה היודרת היא למטה לארץ. וכזה וכזה יאכלם אש לא נפה. וכן יובן למפרע*) והאותיות לאחור, כי הצדיקים יודעים שימותו בנשיקה, והרוח תשוב בשובה ונחת אל האלקים אשר נתנה, והצדיק ילבש צדקה ותושע לו זרוע, וצדקתו היא סמכתהו, וכבוד ד' על נפשו זרה.

יב.

מי זה כעב תעופנה מעוף צרה וצוקה אל ארבות שאול, כספם וזהבם אתם, ולא תזכרנה הראשונות, כחותיהם וגבורתם אשר היתה בחייהם, ומעשי ידיהם לאסוף אסיפות אוסף הון עתק, ואת כל תקף גדלת מעלתם ומלכותם, כי נשכח זכרם.

יג.

ואתם כהני ד' ועם סגלתי, תקראו משרתי אלקינו, בשרות מלאכי השרת יאמר לכם: אל דמי לכם, ולא תחשו יומם ולילה להזכיר את ד', הנה ישעכם בא בעולם הבא, עם הקדש גאולי ד' גאלת נצח, יושיע אתכם תשועת עולמים, רב להושיע, ישרי לב, יהי לכם למושיע, ואתה ד' אבינו גואלנו מעולם שמך.

יד.

ואולם אנכי מלאתי כח, ורוח ד' משפט וגבורה, להגיד לזמן הזה פשעו וחטתו, אשר עם מה שהתנחמתי מעמי, במה שראינו לצדיקים ישועה בעולם הארוך לעולמים, ולא ירגזו אם בארץ הזאת ירבו עצבותם, ויגזול עורם מעליהם, ותכלנה לאין, ולא תמצא בארץ החיים. הנדיב יאדיב הזמן נפשו, רוחו זרה, ונכרי' עבודתו, ועבורת האדמה עליו, לא ישא הזמן פנים לזקן ונער, טוב ילד מסכן וחכם לא יחון. ונבל, יבלה בטוב ימיו ושנותיו, בני עימים נעים גורלו, וטובל בשמן רגלו, ועמדה במישור. המשכיל ישכיל יום אחר, והסכל בכל אשר יפנה ישכיל. לחכמים אין להם ואין שמלה, ולא לנבונים עושר, כי אם עשרת בני המן תולדותיו, וליודעים אין חן בעיני מלכים ושרים. העשיר ירבה לו מעלה וגדולה, כבוד והדר יעטרהו עטרת זהב גדולה תכריך בוץ וארגמן, והדל לא ימעיט לו צרה וצוקה ממחצית השקל, לו שקל ישקל כעסו, או סקל יסקל, או ירה יירה לא יחי', כי כן צוה לו הזמן, וגם במותו מאומה לא ישא בעמלו

*) עיין בספר השלשים לר"ק שיש פרעוה שסכיא נסס י"ו — חכלל יופי (יחוקאל כ"ד י"ד) נישור להכסס א"ל (משלי א' כ"ס) ונמשני כשרפ סוכר. — המעתיק

בעמלו, כי אם תכריך ב'ו' ומעטה חרפה. ולמה זה הבל תהבלו קורות
 הזמן לאיש אשר לו חכמה ורעת יראת ד'. למה יתן לעמל באור התורה
 חשך ולא אור, מה לעני למלט את העיר הבנויה בחכמתו, אם חכמת המסכן
 בזויה, למה לא מרחם ומבטן, לפלא נדר יזיר איש את בנו, ויעתיקנו משרים,
 לחשוב מחשבות, לעשות בזהב ובכסף, אם זולתם נחשבנו כבהמה, ויתרון
 דעת החכמה תחי' בעלי' בעצבון ובדאבון נפש, ואם מקום בינה לא ידע
 אנוש, מה נעמול לרוח, הלא טוב לאדם שיאסף אודם פטרת כוש
 וברק ברקת, ויכנוס סגלת מלכים, יעשה לו ממות זהב וכסף, אחרי
 היותו יחס ומשפחה למי שאין לו, ומטהר הממזרים והטמאים. והיא חכמתו
 תחת השמש, גם זה הבל.

מז.

מה יתרון העושה חיל, באשר הוא עמל לעולמים, לבקש את נרדף
 מורדף, ולא חשך ממנו, לרוץ אל המערכה הערוכה, לסור לקחת
 מוסר, להבין רעיונו, להבין משל ומליצה, אם ללצים הוא למשל
 ולשנינה. והנה דמעת העשוקים, ואין להם מנתם משיב נפשם, כי
 לא ינפשו יומם ולילה לדרוש באמונה, ערות ד' נאמנה לראות את
 המראה הגדולה, ולא יועיל הון החכמה ביום עברת אוצרות רשע. ואולי
 חי אלף שנים פעמים שלש, ומחכמתו שעמל תחת השמש טובה לא ראה,
 כי פי כסיל יביא מתתה קרובה, והככבים יסלו מסמילותם להלחם
 אתו וגללו הגלגלים את האבן, ויתקעהו בבשרו אשר לא ידע להזהר
 עוד, ואחר שיפנה בכל מעשיו ועמלו, והנה הכל הבל כי האיש העני, ואם
 יחכם מכל אדם טוב ממנו הנפל.

מז.

הוי חכמים בעיני הכסילים, ונגד פניהם הנבונים, נכונים לאור
 נכון ולאין יחשבו, אין חכמה ואין עצה ואין תבונה לפניהם, ומפניהם לא
 חשכו רוק, הרק אך במשה דברו, ואיך נמלט אנחנו מה ינתנו משל
 בפיהם. לכן בני שמע בקולי, אל תהי צדיק הרבה, ולמה תמות בלא עתך,
 כי יכעתיך בכל עת פנעי הזמן, ורע רע יקרה צרות ושבע, ובמשפך
 שופך ב'ו' על נדיבים וב'ו' משפחות ובני השפחות, בזו אדם
 לו הנדיבות, ויעזרהו לרע, ונדיב נודד הוא ללחם, איא איפוא תקותו, ויונקתו
 תיבש שלהבת, נתקו מורשי לבבו ונמס והי' מים, וכאשר ינתק הפתיל
 ברגליו ינתק מאהלו מבטחו ומשענתו, כל משען לחם וכל משען מים,
 וישם על פניו מסוה וכסות חרפה, יחרף לבבו, כי אין כסות נקרה,
 והנה הסתו עבר, יעבור עליו רוח קנאה, וקנא שרים זרים זהב
 להם, לבושי מכלל כולם, ירחקו בניו מי שע, ושוע אל ההר, כי חוק
 הרעב

הרעב והוא נקשה, ורעב ירעב והתקצף, ופנה לביתו וכבית כמות כי יצעקו בניו ללחם, מזי רעב ולחומי רשף רשפי אש ואפס כסף לשבור אוכל, להשיב נפשם, חובק את ידיו ואוכל את בשרו. העל אלה לא יפקוד ד' חטאת הזמן, ואם באשר כזה לא תתנקם נפשו, האף על זה לא יפקחו עורים עיניהם לחמול ולקנא בחמס המנהיג הלז? שמו שמים כי ישמו ישרים, וארכותיהם יזלו מים.

יז.

ונבל על נבלה עמו, עלהו לא יבול, ידבר בלבו אין אלקים, ולא יבצר ממנו מומת כל מזימותיו, והשליטו הזמן באוצרת כסף, נתון לו לעשות בו כמוב בעיניו, יצבור חמרים חמרים, ויטען עשרה חמורים, ונמליו נושאים נכאת וצרי ולוט פני הלוט, והמסכה הנסוכה צרה כהתכנס, יבנה היכל ומשכן על רצפת בהמ מצפה זהב, סגר וצהר יעשה לו סתחת לנגו, וקירותיו מזהב וזכוכית וכתם אופיר, וכלי כליו שונים כסף וזהב, כאשר יבחר, ושדם יקר וספיר מספר גביעיו כפתוריו תורי זהב, ושמלותיו, חור כרפס ותכלת וארגמן, לבושו, תולעת שני ושש משור מעשה חושב סתשבות, וחשב אפדתו אשר עליו כמעשהו ממנו יהיה, אחוז בתבלי בוץ ושש ודרוסו חרת, ואת הארץ יסחר סחר כוש, הכין מכון כסאו, ברחוב העיר מושבו, ישב בדר, ואלדר ומרד מתנבאים, קמו עמדו, והגם במחנה, מתחבאים אל הכלים, בצאתו שער שרים, ושדים עצרו במלין, ולשונם לחכם דבקה לעפר נפשם, והוא יושב מרום, ונגד זקניו כבוד.

יח.

על אלה אבלה ארץ, נתנה ביד רשע הזמן הסוער הזה, אשר פני שופטיה יכסה תרפה, ויעטם כמעיל בוז, עובר בעברתו שומרה נצה בגאונו והמונו ורצונו מסיר לב ראשי עם הארץ ומששו כעור חשך ולא אור, מסיר שפה לנאמנים, הנבונים אבות ובנים, וטעם זקנים שקנו חכמה ודעת, יקח כדגים הנאחזים במצודה רעה, וכצפורים האחוזות בפה, תקוהט מפה נפש, וכהם יוקשים בני הגריבים לעת רעה כשתפול עליהם פתאום סערת הזמן, כי תאנה הוא מבקש לשום שפלים למרום, כרום זולת ונשא ורם ידכא ישוח ונפל, והחכמה לכל הברואים תחת השמש, והשומע לקול החכמה וישגה בתורה טוב הארץ השמנה יאכלהו, ואשר ימאן ויסרב חקי האלקים, למרות עיני כבודו, תרב תאכלהו, ואם לא ישמע בשלה יעבור, וקריה נאמנה מלאתי משפט ישפוט בצדק, לא ייעף ולא ייגע מלכה ושריה, והארץ חנפה, והיתה לזונה ימאמאנה במטאמא השמר, ואם בה מצחים ירחצם ויכבסם בנתר משחית ויגלחם בתער השכירה, ועוזבי ד' יכלו, גם יקוץ בקציני סרום ועם עמורה בקצה הערמה יאסוף בעמרי ערמות הזמן

הזמן ותחבולותיו, והי' ערום ויחף, והוא עיף, והמכשלה הזאת תחת ידו, וכביתו לא יהי' לחם ושמלה לא ישים ולרשע רע גמול ידיו יעשה לו.

יט.

אבל מה שתראה עושק רב וגזל משפט וצדק הצדיקים, אל תתמה על החפץ, כי גבה מעל גבה משפיל גבהים, וגבהים עליהם, שם חק, אשר אם יחטאו ויעשו עול יתן לחם מנינת לב ותאלתו לחם, יען וביען יגיעו ויראו לאור באור פני מלך לנצה נצחים, גם פרי מעלליהם יאכלו, ויזכו לרב טוב אשר פעל לחוסים בו. ואם החוטא לבטא בשפתים נדר נדר ושלמו, יעלהו הזמן על גפי מרומי קרת אל קצה תועלת הברכה העליונה, ויברכהו ויאמר, השמר והשקט, אל תירא, ולבבך אל ירך, וכל זה איננו שוה כי אם מעט מועיר, ולכן בני דע את אלקי אביך! ועבדהו עבודת עולמים באהבה! ודע כי על כל אלה יש יתרון לחכמה מהסכלות, ולהצדק מהרשע, כיתרון אור מן החשך, ולכן לא יחשכו עיניך מראות בראותך יחשכו ככבי הצדק ורע לו, וירח בעמק אילון דום לרשע אמר אלקים, כי כל זה עשה ומשניא לגוים ויאבדם לאבדון, למען ירד אל אבני בור כפגז מובס, בור איננו ירא חטא עם אשר תמצא את אלילי כסף והזהב ותורף התרפים לא יהי', ובמשוך היוכל ללקברות, ומה שתראה רשע עריץ ומתערה, וקיר ערה ומגן, אינו פלא, כי אתרי מותו ישלח ד' תחת כבודו יקר יקוד כיקוד אש, מנפש ועד בשר יכלה, ולא שם לו על פני חוץ.

כ.

את הכל עשה האלקים שיראו מלפניו כל ברואיו, כי לאדם שטוב לפניו נתן חכמה ובינה, נבורה ורוח דעת, והריתו ביראתו, ויתן במתניו אזור צדק, ולמנת חלקו נתן לו האמונה בערות נאמנה, למען יאמין במלאכיו ונביאיו משרתיו עושי רצונו, תמים יהי' בתורה תמימה ויחכם במתכימת פתי, ישמח ויעלוז בפקודים ישרים משמחי לב, יאירו עיניו במצוה מאירת עינים, ולא כברה אזנו משמוע ומהבין תבונה יושב ראשונה להשכיל אמרי בינה, והנה יום הזמן בא לקראתו אכזרי ועברה וחרון אף ישימהו לשמה, וישמיד פריו ממעל ושרשיו ישרש מתחת, והי' קל כצבי להציב גבולות עמים במשפט ישר כצבי מרח ואפלה מנדה וימיו לא ימטו כשך העסק בתורות, כי נספחו ונלוו אליו כל היגונות שלוחי הזמן בעצב וברגז ובעבודה קשה, ויכהו בעברה מכת בלתי סרה כאלו דבר סרה, וכאלו אלקים קלל ונשיא ארר, כן יורד שאול לא יעלה, נפל משמים וכנפל טמן נגדע לארץ, חלוש מאד כנצר נתעב ונאלח, כלה יילל יורד בכבי ויצעק צעקה גדולה ומרה וקולו יעלה למעלה כי מעלה הלוותות בכבי יעלה, והיה כעוף נודד, קן משלח, מפני שודד, והי' כי נראה כי נלאה

נלאה חמשים אלף לו לאות א) לאות ב) ועמל, ובא אל מקדש להתפלל ולא יוכל.

כ.א.

הירצה ד' באלפי אילי הארץ, אשר אין להם כי אם רבבות נחלי שמנס, היתן הבכר בכברתו לפשע וחטאת הזמן בהנהגתו, ומה ד' דורש, כי אם עשות משפט ואהבת חסד ותושי' יראה שמו, ואם כן למה יהי חכם לפגע כמטרא להצי הזמן אשר אור עיניו גם הם אין אתו, כי עוד לאיש הרשע נתן אוצרת רשע ולצדיק רזנו (רזון?) ואפה זעומה, היזכו מאזני רשע רשעים אזנים להם ולא יאזינו, לא ישמעו ולא יבינו, ואיש אשר לו כים מלא מרמה, ירום ונשא וגבה מאד, והעשירים מלאו חמס ושוד, דברו שקר ולשונם מרמה בפיהם, הנדיב יורע זרעו ולא יקצר קצירו, ידרוך זית ולא יסוך מסכת שמן, וירש תירוש ולא ישתה יין, למען יהי' לשרקא, וחרפה ישא, ובוז ינהל* ולב נבל טוב עליו, אך לשקר שמר לו הזמן הדר הכרמל והשרון, וכל כלי הנבלים, ולא נפקד ממנו כל טוב מראש ועד סוף.

כ.ב.

ואמר יושב האי הזה לאמר: הנה כה מבטנו אשר נסנו שם לעורה, וצרות נמצא מאד, כאשר נבקש משפט, וצדק נדרוף, ואיך לא נמלט בלם בתוך ערי מלם, לחלוף ממדבר וציה צי אדיר, אשר כסופות ים הצרות נוצרות למבקשי החכמה? על כן מלאו מתני חלה לה בת חלה, צירים אחזוני ולא ירפוני, ובצירי הזמן הנאמנים חלאים רעים ונאמנים, וצירים כצירי יולדה נבהלתי, ולבהלה ילדתי מראות ברע, עמל וכעס אביט, תעה לבבי בשדה הזמן, בעתתני בכל עתותי הנהגתו

(א) (ב) החלה הראשונה הוא חרש לול, ובהטור הזה הכה שני כמונים א) חמשים אלף איש (כח"א ו' י"ט) ב) חמשים ללאת (שמות כ"ו ה') חמולכים הם ונאים כחמד, ועוד לו שלשי' אם נאחר כי שכל החמנר יגל הוקדח שכתוב וכלולים יעלו יגל המיכונה (ח"א ו' ח'). ועיין לזה החברת מנהם בן סרוק וחרש ונלים להחכם געועעניום שרש לול. והשני חרש לאה המושג גם ככל צרה חציגר ויגון כחו, "גחול" הככסל ליופי החליצה. ומרגומו של וחיצטון ידיכו (כראשית ה') וחללות ידכא. ועיין אונה' ל' לכו' זאב ולהחכם פראס: פירבט ח"א סוף שרש הנכר. המעתיק

* יכהל, כך חלאתי כמוכ לסני כהכ"י, ולקט שכלי כראה להגיה יכחל בחי"מ נהיותו יומר כדרך עס מיכת "ישא" הלפני, וט"צחו כחו ככור חכמים יכחלו (חשלו) והנן. — הדברים המוכרים הפעירותו זה ככיר בהולאתי השער בח"ע, "שומר ליון הכחון" (חכתב קכ"ו לשנת תרי"ג, כשפת הידיעה הקילוכה שס) אחכס אחרי שוכי ועברי היום יגליהם כחמתי ונגלו לעיני כי שגיתי אזי כרואה, ולא עלה נחפוי יגל וכרוכי כי ניון בחליצתו יגל לישכא דקרא כישעי' (ח' י"א). המעתיק.

הנהגתו, אחזתני פלצות, ופרץ בי פרצות, את נשף חשקי לתעודה, שם לי לחרדה. קומו השרים! משחו מגן וצנה לנגד הזמן החומס הזה, לכו העמידו במצפה המצפה כאשר יראה הזמן בלב רגז יגיד, וראה רכב רוכבי אתונות וצמד פרשיו והקשיב קשב רב קשב, פן יבא כעב קל מגשר, וכסופה מרכבותיו, ויקרא על מצפה ויאמר, נפלה נפלה התכמה וכל בעלי שבר לארץ.

כג.

אם תמוש היתר התקועה במקום נאמן, ונגרעה כרגע, ונפלה מעי מפלה, ונכרת המשא אשר עליה נשאו המושלים משל, והזמן יעצה לחלל גאונה וצבי תפארתה, ולהקל הדרה, ידו נטה והרגיו בעלי, צוה להשמיר עז מעוזניה, ותהי האמת נעדרת, ומעשי אשר הזמן יסרה לציים, הקים בחוניו, שלוחיו ומקרו עוררו אל ארמנותי שמה למפלה. אם כן הלינו חכמים יודעי נהי ויודעי מספר, ספרו כי שודר המעו אשר אמרנו בצלו נחי, ונקפה הזעקה סבו עיר, רטיבו קול בגרון אל החשוכו, והרבו אבל למען תוכר.

כד.

מי יעיץ זאת על זאת המעמירה אשר בעליה נכבדי ארץ, וליושבים לפני ד' יהי סחרה כי טוב מסחר כסף ותבואתה מחרוץ, הנה הזמן בוקק אותה ובולקה בוקה ומבוקה ומבלקה ועוה פני. לכן נעותי משמוע והפיץ יושביה אל קצות הארץ ויחרדו חרדה גדולה. אלה אב לה נבלה אמלה החכמה ובגזרת הזמן אמלה מרום עם ד', עד כי האנשים אשר בארץ עברו תורות, חלפו חק, הפרו ועזבו ברית עולם, על כן יאשמו הצדיקים כי חרו אפם העמי בחכמה ונשאר מאוהביה אנוש מזעיר.

כה.

מכנף הארץ זמירות שמענו צבי מצדיק, כי הזמן הזה שונא חכמה וצדק צדיק תושב הארץ ואוהב גר לתת לו לחם ושמלה, ולגריב אין כסות ולאברון ילך יוחן רשע בל למד צדק, ובארץ דובר נכוחות יעול, והחכמה ישפילנה, יגיענה עד עפר, תרמסנה רגל למרמס שה, ולמשלח שור נגח הוא, שוכני עפר הרים והנם יושבי מרום, וארץ רפאים יפיל.

כו.

הכל היום יחרוש חרוש רע הזמן הזה, יפתח אמתחת הנהגתו, יפתח וישדר

וישרד אדמתו הלא יראה כי שגגה היא, והאלקים יבקש את נדרף בכחו, ויקצוף לקולו, וחבל את מעשה ידיו, כי תחת אשר צוהו ישים במשורה שורת הנהגה אל השעה ולא יחטיא, וככה אלקיו יורנו, בעת הראשון שאם יחטא אחר למשפט ייסרנו ולא לנצח, אדושי ידו שנו במדושת קומותיו (קורותיו) ובן גרנו ובפרשיו ורכבו לא ידוקנו עד אשר דק, אבל זה מצותיו לא שמר, ופניו הפך אחורנית, והיתה הנהגתו להפיק חאני' ואני', והנה הוא נצב על עולת שלמיו נצר עליו מוצב ומצודות הקים במקומו, וכמוץ עובר המון עריצים והי' לפתע פתאום.

כז.

ועוד יוסיף להפליא את עם ד' הפלא ופלא, להאביר חכמת חכמיו, לסתיר עצה יעצים עיניהם, והי' במחשך מעשיהם ובנים כחשים לא אבו שמוע תורת ד', רהב הם שבת, ויאמרו לאל סור ממנו, סורו מני דרך, הטו מני ארח, החזוים ולא תחזו לנו, ולנביא אשר דבר ד' אתו אמרו אמור אל תבהל על פיך ולבך אל ימהר להוציא דבר מלפני אלקים והשביתו מפנינו את קדוש ישראל כי אין חפץ בכסילים לשמוע, והשבע לעשיר אינו מניח לו לאהוב דברי צדיקים, אפס כי לא תהי' תפארתך אתה האיש העשיר בצפוי פסילי כספך ואפרת מסכת זהבך, ואבר העושר בענין רע, ואם נתן לך הזמן לחם ותבואת האדמה והיית רשן ושמן, ושמן על ראשך לא יחסר וכד הקמת לא תכלה, ושירעה מקנך כר נרחב, ונתן לך אלהים צונה ואלפים, סוסים וחמורים, עבדים עובדי האדמה, עושר ונכסים, ואינך חסר לנפשך מכל אשר תתאוה. הנה שם ד' בא ממרחק באף ובעברה בו ער אפו, וכובר משאה ישאה עליך ולא ישליטך לאכול ממנו, ואם רבות שנים תחיה ורב שיהיו ימי שניך גם קבורה לא תהי' לך ובחשך שמך יכסה, ולכן כליל התקדש חג ושמחת לבך, בהתהלךך בחליל לא תשמח, כי אלה וזולתם הם דברים הרבה מרבים הבל מספר ימי חיי הבלך, ויעשם כצל, ובאשר הוא סוף כל האדם נשכח זכרם ולא תעלנה על לב, והחי יתן אל לבו כי כל אשר יטיב חסדו הזמן את האדם נודע היות כל טובותיו עמו לא לעזר ולא להועיל, כי לבשת וגם לחרפה.

כח.

ואם כן ימאסון איש את כספו ואת זהבו אשר עשו להם יריהם חטא, כי בצל החכמה צל הכסף, ולא תשענה עיני הרואים לתהו והבל, כי האלקים עשה את האדם ישר, והן לצדק ימליך מלך צדיק ושרים ישורו למשפט, והמה בקשו חשבונות רבים, ומה שראוי לקרב רחוקהו, והקריבו

והקריבו רחוק רחוק מי ימצאנו, ומאסו התורה ויבחרו בכסף נבחר, והיה מעשה הצדקה לצעקה, והמשפט למספה, ואת ספיה קציר החכמה בשפלה ישפל, ואם לכב נמדירים יבין לדעת שהחכמה היא עצה וגבורה וטובה מכלי קרב, וקרבים מרמות לעשות חנף ולדבר תועה והוללות בלבבם בחייהם על הארץ אם כן העם היושב בה נשוא עון.

כט.

קרבו גוים לשמוע כי כל זה בחפץ הזמן ובגזרתו וחמתו בערה על כל (יושבי) צבא הארץ, החרימם נתנם לטבח במה שהראה להם טוב בעמלם, ויטיב לבם וילכו במראה עיניהם, יסיר כעס מלבם ויעביר רעה מבשרם בבשרו אותם בשורה מוצאת, ותרופו אליו גלת הזהב במרוצת גלגלי סבותיו, ועשה אתו ברכה ואכל גפנו בשובה ובנחת, תאנתו ימשיל זר בעץ ארו שטה ושעורה נסמן והדס ועץ שמן ישים לו בפרדסי רמוניו, יעלה ראש בברוש תדרה ותאשור יחדו מתפארת אדם לשבת בית, והחכמים משיב אחור ודעתם יסכל ועצת מלאכיו משלחת מלאכי רעים לנגד הצדיקים לדעה ישלים, ואיך לא ישים על לב זה הזמן ולא יאמר הלא שקר בימיני.

ל.

לכן אתה אל מסתתר, אלקי ישראל! כי בהנהגת הזמן הזה יבושו וגם יכלמו כל חכמי לב, כרעו יחדיו ליגיע כפי הזמן שלוח למו לא יוכלו מלט משא נפשם בשבי הצרות הלכה, הנשואים מני בטן להקים דבר אלקינו, העמוסים מני רחם לרחם על פלמת החכמה בתורת ד' עד זקנה ועד שיבה, בערב נפשם באה ובבקר היא שבה לעבודתה, תסבול ותשא עול כבר וחזק ועל כתף תסבלהו איך תשא חרפה ולקחה מיד הזמן כפלים כלמה ובוז, איך תהיה לאין התורה והחכמה ותשועת תפארתה ידרה וישבה על עפר בכסא ליום החג אין כסא, ולא יוסיפו יקרוא לה רכה וענוגה, מרעתי כי קשה עורף אתה הזמן המר, גם לא שמעת מצות אל עליך עת נתן לך ממשלה למשול בהנהגת ברואיו, גם לא ידעת בין טוב לדע — גם מאז לא פתחת אוניך בחכמה וברעת מה שידרש לעשות למנהיגי בשינהוג וולתו ביושר, כי ירעתי בגוד תבגוד, ופושע מבטן קורא לך.

לא.

התקבצו כלכם ושמעו! מי בכס ירא ר' אשר הלך השכים בחשכה

בחשכה ד' אהבו, ויבטח בשמו וישען בו, כי יעשה חפצו בעולם שכלו טוב והצלחה רכבו, וצדיק צדקתו כגלי הים וכנהר ינהר שלומו, לא יכרת שמו ולא ישמר מארץ החיים. לא יאמר לריק יגעתי בראותו ילדי הזמן יזמנו לו מצוקות ובמקנהו פרץ פרצות בארץ כחמר חוצות, כאבני גיר מנפצות כי ינחמנו עמו וירחמהו, ואתם בערתם הכרם גולתם העני, וביתכם בנוי לא בצדק, ושוא עמלו בוניו בו, עשיתם עושר ולא במשפט. ברוכים אתם לזמן ברכות תהום רובצת תחת ברכת שדים ורחם רחם רחמתיים ריחיים ורכב, רכב ופרשים, עבדים ושפחות, מקנה ועבדה רבה, וכל אבן יקרה, והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם לאחוזת עולם, גם בניהם עדי עד ישבו על כסא המלוכה על מבועי מים יתנהלו ועל כתף תנשאנה בנותיכם ובניכם יביאו בחוצן, הן אתם כלכם קרחי אש הגדולה מאורי זיקות, לנו באור אשכם ותבשו מאשר בחרתם, ובנזק זיקות בערתם את הבערה, מיד הזמן היתה זאת לכם למעצבה תשכבון.

לב.

שטעו אלי רודפי צדק מבקשי ד'! הביטו לאברהם אב המון, על מה שבצדקתו החזיק מה שהגיע אליו מהטוב, ולא צרר אותו הזמן מעט אם רב, ויברכהו וירבהו (ויאמר) ברוך אברהם לאל עליון קונה שמים וארץ לו לברו נתנה עם מה שרבו לו הצאצאים והצפיעות, ומלכים ממנו יצאו עם רכוש ומקנה כסף, ונוסף עוד מה שהוא נפשו צרורה בצרור החיים, יתענג מזיו ד' והדרת שכינתו, ועמו אלף אלפים ורבי רבבות הטובים זכו ונחלו כל טוב וכבוד ותפארת. ואין צריך שיעלה כעס בלבנו אם הזמן ישלח מלאכיו להאדיב גופנו בעולם הזה, בהשקפה בראשונה לאשר פשענו, שזולתו מהבלתי אפשר, כי אין צדיק אשר לא יחטא אבל אם הוא בהנהגתו המשתפת עזר לרעה וד' קצף מעט, מעט מעט אנרשנו זה החמס מלבי במה שאשער רב טוב הצפון, ויושבי הארץ כמו כן ימותון מבלי מחסה לגמול שכר טוב כי מאסו תורת אלקינו ויקוצו בחכמת החקים אשר צוה ד' אלקינו אותנו, וסכת השגת ד' תהיה לנו לצל כי ינוסו הצללים, וישועתו לעולם תהי' וצדקתו לא תחת.

לג.

אולם מה שהתקצפתי את הזמן הוא שיראה מהנהגתו כאשר אמרתי, היותו מואם בחכמה וקץ בבעלי, עד שכאשר יראה חוקר אותה או אמר אל ציריו ושלוחיו שימו האנוש הזה חרפת אדם ובזוי מאד, וכל עוד יגדילו לאיש

לאיש צרות וצוקות עד אשר לא יכול נשוא, ולא נתן לו עת לחפצו, גם לא האציל לו ברכה בזמן הזמן מזמן מועט וימים אחדים במ יוכל להוציא מאויו מכתם לפועל, ואשר כמה בשרו ונכספה נפשו להציל לו מרעתו בחקירת השלמות לא יניחנו, ויבא רגז ופחד ופחד ופחד תמיד מפני חמת המציק אשר כונן להשחית עם שודר ושבר או רעב וחרב, ולכן כחותיו עלפו שכבו בראש כל חוצות כתא מכמר, המלאים חמת הזמן ונערתו.

לד.

ומטה שיתחייב מזה הוא כי הנה ישכיל עבד ד' לתור בהכמה מספר ימי חייו, כן משתת מאיש משכיל מראהו ברצון הזמן ובגזרתו, כי הוא ישנא התכונה, ותארו כבני אדם עם (עני?) הארץ, ועליו יפוצו פיהם עוברי דרך, כי נבל הוא ונבלה עמו, לא תואר לו ולא הדר, כי שתה מיר הזמן כוס חמתו את קבעת כוס התרעלה, והוא ערל שפתים, נבזה וחדל אישים, איש מכאובות ויכאב בשרו כאב אנוש, חבור עצבים* כדובר כזבים, והוא בחכמתו הנשאה והגבוהה מאד נשא מכאובות וחלי סבל נגוע ומכה מיר הזמן ומשלווחיו מענה, מעמל נפשו יראה וישבע, וברעתו (וברעתו?) הצדיק אבר כאין מבין, וצרות רבות הוא יסבול.

לה.

עד הגל הזה ועדה המצכה. שיתיצב האיש ההוא בצרה גדולה, כל ימי מגוריו הרעים ולא ישמח ולא יראה טובה, ושק ישים כסותו, ועם כל שהבדילו הזמן לרעה אל יאמר הן אני עץ יבש.

לו.

כי בשמחה יצא מזה, ובשלוש יובל וינוח וישקוט, ויצא כנוגה צדקו, וישועתו לדור דורים, אין חקר לאות עולם אשר יתן לו ד' עם שם תפארת בביתו ובחומותיו, ונתן זרע לזרע לצדקה ולחם לאכול.

לז.

ואתם קרבו הנה בני עוננה, אשר אל מעוננים ואל קוסמים קסמים

* יתכן שפירושו כי ינחוסים הם (ינבדי ד') כיגמול ולעזר נדלגה ויגון וינלכח דוח דוגמת לחם העצבים (מהלים) ויגויין כספר השגשגים לרד"ק שגש עצב סס וזוה סעבין כקלאו כלמי פ"ו העצבים וכו' המעתיק.

קסמים תשמעו, זרע מנאף בנאפופים, ותזנו אחרי ההבל, ואחרי לא יועיל ולא יעזור, על מי תתענגו בתענוגים ונוע תנועו כשכור, על מי תרחיבו פה דובר נבלה, ותאריכו לשון מדברת גדולות, הלא אתם ילדי פשע פושעי פשעים, זרע שקר תשקרו דברי אלקים חיים, שקץ תשקצו ותעב תתעבו עולה על במתי עב להבין ולהשכיל, והירא את דבר ד' תניסו, וכמסוס נוסס תרימוקן, ותחת סעיפי המלעים תשבו ימים רבים, וחלק משמן חיך הזמן לכם בהנחילו בחלקו נחל חלקכם, חלק כחלק תאכלו הם אדמת החכמים על ראשי הדרים, כשעירים* שעירים ירקרון, וכגבורים ירוצון, כאנשי מלחמה יעלו חומה בחמה וכעס, יבאו כגנב לגנוב לב גונבי מים גנובים ימתקו, ועליהם ימתיקו ויערימו סוד, והצית אש בחומת החכמה, ואכלו ארמנות התבונות בסער הזמן, ביום סופה, יום חשך ואפלה, עברה וזעם וצרה, ועלה באשו, ותעל צחנתו, כי הגדיל לעשות.

זח.

מה אדבר והוא עשה, ומה אצטרק כי כן חפץ וגזר, אבל אחרי ראותינו ומה שידענו שיחו, שונא צדק ואוהב רשע, מואס באמת ובוחזר בשקר, אוהו בסכלות ומרחיק חכמה, למה ניגע לריק? ואם לוקח שכלי חכמה ורעת והזמן שונא לה, למה לי חיים?

זט.

ואחר שראינו שעם אשר האלקים צוהו להיות ציר, והוא ילך בדרך עקלתון כאשר הוא עושה היום הזה, ועוד ירו נטויה להטות מדין מי שדלו עיניו למרום במרום החכמה, [*] ומי שלא ראה ולא ידע ערכה יעלהו על מרומי שרי ההצלחות] הנה אנחנו בקרש השרירים בעם, אחרי שיוגענו להשיג תועלתה בקצת אם היא הבל ורעות רוח; כתנו יפה, וברכינו תכשלנה, וזרוע ד' על מי נגלתה זרועותיו תשברנה, כי כל עוד יוסיפו כחות שכלנו לעשות כח לקוח את ספר התורה, עוד יוסיף הזמן על חטאתו פשע, ויאמר על נפשי אפשרה בה אציתנה יחד.

מ.

לבד ראה זה מצאתי בספרי הפילוסופים חכם אחד בדתם פילוסוף גדול

* חלשון הכתוב כשניידים יכלי דשא (דברים ל"ב ב') ריבניכשווייגר ופנן, המעתיק.
* החלים האלה החסודים כפגור זה הנס כמונים יכל גליון הכת"י וידי כוסד אחר.
המעתיק.

גדול ואמיתי, והנה זכרו על היותר נאות מהצדדים ראיתי אני עם לבבי לבלתי אביאהו, ומספיק שכאשר נכון לעשות, אומר אני הדבר בשם אמרו, שאמר בספרו הנכבד בראש חלק הרביעי מסנו כלשון הזה.

אנשים יקרים!

הלא לדברי החכמים המפורסמים שבשכבר זמנם שמעתים, והן מצד מה שראיתי וקראתי הנה הייתי משער שהרוח הכעוס והבווער מהקנאה יהי' בטבעו בלתי משבר כי אם המגדלות הגדולות והשרשים מהאלנות היותר גבוהים. אולם מצאתי את עצמי מכמו זה השיעור והסברא שונה שונה נפלאה — והטעם שאני כבר עם כל היותר בורה לעולם ומתנכל נכל רב לנוס החזק מסער כמו זה הרוח הנרגז, לא זולת בעמקים, אבל עוד בשפל השפלים הערמתי להלוך, שזה מפורסם, ובעדות ברורה יתבאר לאותם שרעת דרכי יחפצון, אשר בהם בעים רוחי כונתי אל הענוה מה שרחוק להאמין, ועם זה היותי מנשיכות קנאת זה הרוח נשוך מרדף ולא חשך, עד כי קרוב ששרש אותי מארץ לא יכולתי להמלט. —

והנה על זה הרבה מפורש יכול אני להבחין תהי האמת בפי אותם הקדומים החכמים אבותינו שאמרו העני זולת קנאה מהדברים ההויים, אם כן והיותי נשוך משנים כמו אלה עד התי נגוע איך שיהי' ומה בסיוע המקום יתברך, אחרי דרך ישכון אור, ארדוף אשיג, וכל עוד גוי אתן לרוח הזה, ואניתנו להפריח ולהפיח, יען כי אני איני רואה שממנו יוכל להמשך במה שעתיד, ויקרה דבר עיניהם בכלות ימיהם וכחם לתרו והבל, ולא נשאר שאדם (שארם) על עצמותם, כי אפס כלה במה שעשה עמם כלה.

לא מפני זה אעצור במלין ואעצור כח ואומר: שמעו נא ראשי יעקב וקציני ישראל! הלא לכם לדעת אשר הזמן שונא טוב ואוהב רע, ושלותי הנהגתי מתעבים המשפט לאלקים הוא, ומתעים את עם ד' כהתעות שכור בקיאו, ונושכים אותם נשך ותרבית בשניהם, וקראו להם מלחמה, ואת כל הישרה יעקשו, והחכמה צולעה נדחה ונהלאה, ונדחה יד הזמן בגרון לכרות בעלי' ישלח במ תרון אפו, ויצור מצור עלידם יכה בלתי החמור על הלחי משופטי ישראל, עושה באף ובחמה אתם נקם, ונקמה לא ינקמה נקי מסוד צרות אבד חסיד מן הארץ וישר באדם אין, כי סתו כל האנשים המבקשים את החכמה, ותכסה בושה, היתה לשממה ואין איש

שם על לב, יראו חכמים ויבושו מכל גבורתם אשר התגברו לבקשה ואשר עשה לה יתרה, כי אין יתרון לבעל הלשון, ישימו יד על פה ויאמרו: הם כי לא להזכיר, ירגזו ממסגרותיהם, יפתרו ויראו מהומן אשר שנא דרש משפט ומהיר צדק.

מא.

העל אלה תהאפק ד' ותהשה? הושה ואל תעמוד, נקום נקמתך אל קנא ונוקם מהומן הזה אשר בקק החכמה וזמרותי' שחת בחוצות, יתהוללו הרכב אשר שלה, וקשותיו דרוכות ישתקשקון ברחובות, כברקים ירוצו הרצים רוכבי הרכש הרצים היוצאים דחופים אל עיר החכמה כקדוח אש המסים, אש יוקרת כל היום, ומעשי ידיהם יבלו כנבול עלה בחירי החכמה והצדקה לא רוחמה, ויפשיטנה ערמה ויציגנה כיום חשך ענן וערפל והמית אוהבי' כצמא בארץ צי' ועיף בלי מים, סך במסוכה ובסירים גדר גדרה, ונתיבותי' שלום לא תמצא, אין אמת ואין חסד ואין דעת אלקים בארץ, והעם נדמה מבלי הדעת, כי הזמן הדעת מאס, ושכח תורת אלקינו, וכבוד בקלון המיר, טוב ברע, ופה הכין למשפט, ורשת פרושה פרש לרגלי בעלי', ועלימו ישלח עברתו כמים הנגרים, ויביא צר כגשם, וכמלקוש יורה ארץ, מורה מורה, ורועה רעה, לא ייטיב כמל משכים הלך נכחו, והנהגתו עקבה מדם, וכמו תנור בו ערה מב עיר הבערה, בו ער כאש להבה, להב ולהט חרבו המתהפכת להפוך את הערים וקומותיו כלם יחמו כתנור נכמרו ואכלו את שופטי המשפט כי אויל הנביא ומשוגע איש הרוח בו שנה יקה שנה שנה ויבוש מעצתו. — הן אמת אשר ביד הזמן מאזני כרמה והוא צד ציד ויבא ציד לאיש החכם לעשוק אהב אוהב (המשפט) הצדק ורתת נשא לנשא ורם בחכמה, יפגשו כדוב שכול, יקרע לבו וכלב יא יאכלהו הוא ישה ויתן למשיסה אוצר כל כלי חמדת החכמה ויחרב מעינה והיא חגורת שק על בעל נעורי' כי בשנאת הזמן לו יהדפנה ושדר שדהו ויאבל אדמתו. — חגרו שקים וספרו כהני ד' הלילו הלילה משרתי אלקינו, באו לינו חצרות וחבקו אשפתות כי מנע הזמן מבית ד' מנחת המשפט ונסך הצדק ואכלה הנהגתו נאות מדבר ולהבה להטת לחכם לב ואמיץ כח להכות אותו כל מוצאו ואל תתחכם יותר למה תשומם שמה בשמון מדבר צפה תחת כל השמים אך טוב שתאחו בסכלות ולדעת רשע כסל אל הנח ירך ואל תעלה באף ובחמה להבין חכמה אשר היא מצודים וחרמים ימשכו גבולותי' מגור מסביב עד החרמה טוב לפני הזמן ימלט ממנה וחוטא ילכד בה. הטוב לאדם אשר נתן לו הזמן עושר ונכסים והשליטו לאכול ממנו ולשמוח בכל עמלו זה מתת אלקים הוא.

מ.ב.

מי יוכל לתקן את אשר עותו הזמן (בהנהגתו) בהכניעו יקר לנבל
ונכבד לנקלה, והיות מלך לשדה נעבד ועבדים רוכבים סוסים בשורים, ארץ
ממנה יצא לחם לאכול לשובע נהפכה לזרים, ונדיב על נדיבות יקום, יקום
והתהלך בחוץ על משענתו לבקש מרפו לחם חקו ובחקו ישא חרפה
ונקה המכה*).

מ.ג.

האל יעות משפט עני ואביון, ואם צדיק לעולם ימוט, ומוטות
כנפי הזמן במוטות ברזל ועול נחושה על כתפיו, אם שדי יעות צדק
אשר הזמן יהי לועג לרש וישחית הצדיקים, למה לא יוכיחו אלוקי ברחותו
מדחי אל דחי בהסיר ממשלתו ממנו ואם הוא חותם על זרועו העצב הזה
נפוץ משם ינתקנהו אחרי שינהיג הברואים כרצונו עושה ולא במשפט בחצי
ימי מלכותו יעזבנו וישלחנו אל ארץ גזרה בגזרה דלא להשאנה ואחריתו
יהי' נבל שהוא ירשע הרבה באשר ישפוט. הגר אשר בקרב הארץ יעלה
מעלה מעלה, והאזרח תזרח ותפרח בקרחתו או בנבחתו צרעת התחבולות
וירד מטה מטה, אשר חוטא עושה רע מאת ומאריך לו ארך ימים וישביעו
גם יראהו ישועה ישית לו חק, ויזכרהו לברכה, וגם בדרך כשהסכל הולך
נותן לו הזמן כח אונים ועצמה ירבה לו מאד, אם רוח המושל הזה יעלה
עלינו בשנאתו אותנו כי בקשנו למצוא דברי חפץ מה לי לדברי חכמים
וחידות בעלי אסופות שיוסיפו לנו צר ומצוק, אם יקור מחכמה
ומכבוד

(* וקסה החכה, ווי זה לא ישמוס על הוחזו בשתי מוליס האלה וימוס על החסך שגדלים
כוואחר ווסגר כשדופי רעיון ורקות הוויחה, בלי הוסך ועלווי הככה להקודם לכן עשיפי
ישיבוכי לחיגן לא יחדף לבג הקודם כזה לא אחשה ואכסה כל דק הפנים לבאדם כפי קט שכלי
ורעמי החלושה בשני אופנים, והנותר יבחר ואלה הם [או"א] שעמתי כביאורו שהוא בדרך
מחוי' והוא שיוצוק חחם לאחד: הלא חיי זה שלח ידו כושיח ד' וקסה, ולזה זה יקסה עור חייגו
הזון הוויזון להכות כפס דס כפי כהכניעו היקר לככל וככבד לנקלה, ולא יקוס אל כקוח דס
עובדיו וחוראיו כלב שלם וככפס חפלה (וכאשר יסוב ענין זה בחלילה כשגנה בהתחלת סיון
מ"א שלפני זה) — [או"ב] והוא היותר קרוב לאות הכה לבי אוור לי להכין ידי ולהחליף
הכיקוד בתיבות „הווכה“ וכאשר יוצא בכמוס (שמות כ"א) ולקרא **המכה** וזסו שוסייס
בדברי כיוחוייס על לב איש אשר אלה לו הכנויג וווכה חורב חלאות הזון אשר ישחרגו עליו
על צוארו כי הוה דק לנקותו לינכותו ולהטיבו באחריתו (כנוו שחרבד ככבודות כזה כסיון ל"ב
סס ואין לדיק שיעלה כעס כלבכו וגו') — כי כן דרבי הולין להסיב לבו אחרותית כליור ההשתכות
הסתאיוויות — ויהי' חוויגן סוף הוה לשלאחריו: ואודיע כי עורכי כחחומי כסס"ק האס קלינתי
אל השערה והגעתי לוותרת כווכת הוולין הווכן כהוואחר הקלר הוה, ווי ימן ויורני לי באר
היטב להכ"ל ואינכדכו עטרות לי. **המעתיק**

ומכבוד סבלותם למה לא אמאם דברי פי חכם למה לא אפנה על ימין או
על שמאל וכסף וזהב ארבה לי אם הכסף יענה את הכל.

מד.

לא זה... * (ידרכו בו אוהבי ד' וחלילה לנו לחשוב מחשבה כזאת,
אבל אמנה החכמה תעזו לחכם מעשרה שלימים השולמים במכמני הזהב
זלים מכים אשר היו בעיר לה בעיר את הבערה בעיר ובהמה רבה
ובעלי החכמה ירשו ארץ נאות מדבר והנם עולים במעלות גדולות וגבוהות
מאד כי זה חלקם מאל, ואם כן אפוא אשא אל שמים ידי ואמרתי השופט
כל ארץ לא יעשה משפט?.

מה.

מה שהי' הוא שיהי' הזמן מנהיג הנהגה ישרה אחר דק כמו קאל רות
העפר, שהיא כבר מבואר אלינו ונגלה שבעת יפיה בחזקתו הרוח יתכן
שלא יעתיקנה ואם יקרה שיסיענה הנה יוליכנה בגבה זה מגלה האמתות
ופעמים הרבה על ראשי ההרים הגבנונים ועל נזרי המלכים וקסרי * הקסרים
ופעמים על הארמונים הגבהים והמגדלות הנעלות ועזבנה, ומהם אם היא
תפול הנה לא תשפל כי אם על מקומה תנוח זה תורף דבריו שם, הלא
כה דברי דרך משל הרוח המקנא הנה אמנם דמיונו לזמן, ואם כן יותר לא
יקרנו רע בחמס הנהגתו ממה שיקרא אל העפר והכל שב על העפר, ובכן
נבא אל הדרך הישר אשר דרכנו בו כל ימי חיינו על האדמה וכאשר אבדנו
אבדנו, והוא יעשה מה שיוכל וירצה, ומי יודע אולי ישיב ד' ונחם ועשה
לנו ככל נפלאותיו ולא יוסיף לעבור בנו בליעל כלה נכרת.

מז.

כי את כל מעשי האלקים יביא במשפט אוהב המשפט ושונא גזל,
ולכן לבי חכם, בקש דברי חפץ, וזכור את בוראך, כל אשר תמצא לעשות
לך

* לולא דווסתפיכס חשתי לוללות ווקיס כנח הפנוי כהכתי (ואשר לזיין הספר דשומי

המעתיק

המעתיק

הנקודות האלה) כתיבת הדרך

* שנת המעתיק היא ו'ל' ו'כ' ל' י

לך כח וחיל בבח שכלך עשה, כי לכל חפץ יש עת, ולכן את האלקים
ירא, כי זה כל האדם.

אולם אחרי הודות אל העלה הקדומה אשר כבר
הגענו אל התכלית אשר חתרנו אליו הנה מרם ארשה
עלי ואתן מנוח לידי היגיעה בחרתי שאוסף עוד על
יגיעתה מעט אשר בו לפי מה שאחשוב בעזר אלקי
מצד רחמיו לא מגמול ידי מלאבתי אמנם תשלם
בשלמות גדולה ואוסף הדר בו אלי' לא מעט ממה
שיהי' כפרסם הקרוב למקדש מלך, והנה מים קרים על
נפש עיפה לא יושימו כל כך הנאה ושעשוע כאשר יהיה
הוא לקוראיו. וזה אמנם יהי' תרוז אחד יקר לפי
שעורי שהוא ישא מהיופי על כתפיו מה שלא יעלם
והנה תסבנה בו שלשה מעלות יתרות ובלתי נדרשות
כדומה, ובו לא יחסר מהתנאי הנרצה בזולתו כל עקר,
ואמנם היופי שבו יאירו דבריו, והראשונה מהמעלות
הוא אמנם היות מספר חלקיו ר"ל החרוז ממספר חלקי
החבור היינו שבעה וארבעים, * והשנית מה
שבקשתי תואנה שאכלול בכל אחד מחלקיו בקוצר
דבריו כל כוונת החשק מהחבור שעליו נעשה, ואמנם
השלישית והאחרונה תהי' שיתחיל כל חלק מהחרוז
כמו שיתחיל החלק מהספר למצוא החשבון, ומה שיש
באלה מהיגיעה לא ישוגנה כי אם מי שנסה, וכנהדרש
בו ובזולתו כמו שאמרתי היותו שוה כראוי וכאשר
הדין נותן ורוצה, וחשבתי שלא יהי' הוא גורע במה
שיוסף אך הפך זה שיוסף עליו תועלת וכבוד והדר
יעמדהו כי כאבים מאד וכואבים הרבה לרוב הם תלופי
הזמן ותמורותיו ביען שכל עוד ידובר מהם הנה כך
הוא התעוררת אמנם לכחות שכלנו אשר בחנפותו
מתישנים נקל אני משער אם כן שלעולם לא תכבר
על

* לזעזען לא יפלא כפיניך בחפץך לזכות החשבון ומקצתו למהו, כי יחסר לך פרק אחד;
אע"פ כי בהכח"י עצמו הוסיף רק דומה בין כל פרק ופרק ולא נרשם עליהם וזוהי, והסימונים
עליהם אשר לפיכך וזהל ועד כלה מ"י די' הם נרשמים — ואחליט וזוהי לראובן ולעצבון דומי כי
הפרק הראשון, כהיומו כלמד עם הקדמות המאכזר אשר נקרא לשנים, הלך גם עמה לאכזרן — הע
ולא כי הטור הראשון והשני הכל אחד זה"י מ"ו כ"י ו"ש ח"כ"י שקלעמי אל השער ה
נ"ש ע"ר"י, וכי הפרק ה"ל' הוא הוא הנאכזר ולא אחר, והי' המתלמד כהמתלמד השיר הוא
או כפי ענינו. הם איך חוטא אחד אשר קדעה לשנים אחר טובה הרבה לדורשי רשויות
קדמוניות ח"ל על ד"כ ד"ן ולא משמח ח"ן!.

המעתיק.

על האנשים הפלגת הספור בהם וגם כן לא תוספת אם
 למרוצים ולשאננים ואם כמוכן למשוללי ניאותרות המול
 משוער שאלה יודיעם ואלה ינחם * (וכל כך שידבר
 מסבותיו ומקריו כן יותר למי שירצה להשקיש בתחבולותיו
 יותר עוד יותר מהם לספר כי אין מספר, ומוזה שום
 (שאם) יתפלא אם בשעור דרכי ישער כי כל הענינים
 אשר אנחנו בבלי דעת נחשבם שלנו ולבנינו הם
 בידיו ומהשתלשלות מהנהגתו בשמות גמורה וזולת
 סדר ידוע אצלנו היותם ממנו מתחלפים שזה כבר בעדות
 נאמנה בכל דבר ובכל יום נראה למי שאור עיניו אתו
 באר הטיב, וכבר הי' מי שדמה הזמן למאזנים ולא
 בזולת עלה לאשר יבינהו, ואמר אחר מהחכמים, שלשה
 אין להם אמונה, המלך, והים, והזמן"
 ומי שירצה להבין באופן הנהגתו ממה שכתבנו בזה
 גם כן לא בלבד ידע תמסה שגם כן ישכיל העתיד
 ממנה במה שיבא, כמי שאמר הפילוסוף שדעת
 אנשים אין בחקה זולת להיות לה למזכרת
 מה שעבר או להכיר ההוה, אבל זהו זה
 ג"כ לדעת להכיר לשער ולראות מקודם
 העתידים, והדעת הזאת מהחכמים מוחזקת יתרה
 ולעולם תהי' גברת, ומי יבטיחני שלא ימצא מי שעל
 צד הקנאה ידבר תועה עלי ועל פעל ידי בספר הזה
 ויסתיר חטאו במדת הקנאה אשר אררה ד' באשר
 יאמר בנגלה שהעזתי אני אמנם להתאבק בעפר רגלי
 החכמים במה שעשיתי וכאלו לא יוכר מזולתי היות
 ערכי במה ששפל בתכלית. הנה לאיש אשר לא *
 רוע לב כזה שיאשימני בכמו זה אשיב: כבר אמר
 החכם שבין יונים לבנים יוסיף הרבה
 יותר מהיופי אחד מהדעורבים משתעשה
 ארנבת לבנה—וכן בין אנשים חכמים וידועים
 אם יקום והתהלך אחד שלא הגיע למדרגת חכמתם
 הלא אל ידיעתם יתן יופי ויזהיר אמרותם המהורות
 כעצם השמים ונוסף עוד ישמח לבבם ויהי' שעשועים
 בחברתו, אבל אמנה מה שאמר היות ערכי שפל מזה
 אודה לו והיא חמאת הזמן (ומה אעשה) זאת נחמתי
 בעניי שאם היות ביכולתו לשולל ההון ממי שירצה
 כשל

* המיקון לב' ווליס סאלו מחקרים בגליון הכת"י ובהעברותי כפי וקולוסי עליו כדלה
 לי סה"י כמוכן במקומו מיכות ואלה י כ ח ט.
 * טעות מוכן הוא ונ"ל לו כו"ו.

כשל כחו לסכל* (המשכילים בשיקח השכל אשר חנן אלקים את עבדיו. ואיך שיהי' העניות לא ישולל לשום הנרצות וכ"ש מעלות וכלי כחות השכל ויותר רב וחזק כח הטבע מהזמן וסערתו.

ואם הדלות משל למות השכל טוב מהחיים כאשר אמר אחד מהפילוסופים שחייבים אנו בכבודם יותר מאבותינו בשהם הולידו נפשותינו כמדרגת הנפש על הגוף, אם יש דבר טוב מהחיים הוא השכל, ואם יש דומה אליו הוא העושר, ואם יש דבר קשה מהמות היא הכסילות, ואם תמצא כמהו הוא הדלות, ואם כן ראוי לנו ולכל אדם שנשתדל להתאמץ להשיג משלמות ולפנות אליו בכל יכולתנו בחריצות ולא נתרשל כלל בו, הנה אם כן כוונתנו צדקה עד שלא יהי' דלותנו מחבר מעצלות ח"ו לפי שהוא בלי מרפא וממה שיתחייב מהעצלות ואנשים מלא כל הארץ רעתו, ותנה אין לספור הוזה מקום הנה רק דין שלמה ששערתיהו מאד השיבותי בשלמות את פני שואלי המאשים.

יתברך החונן דעת!

ונבא אל השיר שהבטחנו הבאתו בסיוע המקום:

(* אל תבהל קודם ככבר לאמר; הלא כפי לה"כ כשל כח הסכל (כחמי' ד, ד.) אין זה כי אם שנגמ הסופר או הנוצתיק בחלוף אות הני"ת בכ', הדומה לו בתנועתו, חויכל כאן; לא כן, לך כל ענוי והביט אל לור היצנין ומנין כי קריאתו בכ' הוא הכנוכה. המעתיק.

ואשא משלי ואומר.

לכל זמן ועת לכל	הכל נתן בו גבורה
זה רע עשהו אל מנהיג	אולם עבודתו זרה
ומוצא מר איש צדיק בה	וימתיק סוד עמל הרה
העם חשוך עור נגע לו	ואיש עברי מצא עברה
עת ופגע יקרא משכיל	וסכל ישכיל עת יקרא
ויש צדיק מוחן בשפל	גם בבשרו יש חבורה
החכם קץ בחייו הוא	והוא גבור בסוד תורה

ויש

ויש רשע יוסף ימים
 עמודי שמים תמהו
 נדיבי עם נורדים הם
 ונבל הוא לבוש מכלול
 על כן [אבכה] ואספור כי
 מה יתרון לבעל לשון
 הוי חכמים הם שוממים
 מי יוכל נשוא חמס עת
 האל ירצה כי צדיק זה
 לא זה נכון אבל חכמה
 מה שהיה הוא כי זמן
 אבל אם תראה עושק רב
 את הכל עשה אל יפה

וכבוד לו וחררה
 כסיל ירבץ בתפארה
 ואין גם כסות בקרה
 כחם לו בא מאופירה
 זמן חוטא אל השערה
 אם כבר פה לו עטרה
 וחכמתם היא נסתרה
 נותן לנקלה יקרה
 ישלח אל ארץ גזרה
 תעוז חכם מעשרה
 ינהיג הנהגה ישרה
 אחה השקט ואל תירא
 אבל זמן שלח צרה